

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 287

FIKIH VE SANAT

Dr. Fatih ORHAN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
SAGE Yayıncılık Rek. Mat. San. Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Cd. Uğurlu İş Merkezi No: 97/24
Tel: 0 312. 341 00 02 İskitler/ANKARA
(Sertifika no: 14721)

1. Baskı: Şubat 2019

ISBN: 978-605-7570-19-2

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

FIKIH VE SANAT

Dr. Fatih ORHAN

Ankara 2019

Fatih ORHAN

1977 yılında Karaman/Ermenek'te doğdu. İlkokulu Ankara'da, orta ve liseyi Kayseri'de okudu. 1999 yılında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdi. Üç yıl kadar Diyanet İşleri Başkanlığında imam ve murakıp olarak, dokuz yıl kadar da Milli Eğitim Bakanlığında öğretmen olarak görev yaptı. 2013 yılında Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne İslam Hukuku Anabilim dalına Öğretim Görevlisi olarak atandı. 2014 yılında "*İslam Ceza Hukukunda İrtidat ve Temel İnsan Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi*" başlıklı teziyle doktorasını tamamladı. 2016 yılında aynı anabilim dalında Yardımcı Doçent olarak öğretim üyeliğine atandı. Halen aynı fakültede Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR-----	7
ÖNSÖZ-----	9

GİRİŞ

FIKİH VE SANAT-----	13
1. İnsan ve Estetik-----	15
2. İslâm Toplumu ve Sanat-----	20
3. Oyun ve Eğlence-----	23

BİRİNCİ BÖLÜM

FIKİH VE MÜZİK-----	37
1. Müziğe İlişkin Deliller-----	42
1.1. Kur'an'da Müzik-----	43
1.2. Hadislerde Müzik-----	52
1.2.1. Müziğin Yerildiği Rivayetler-----	52
1.2.2. Müziğin Mubah Olduğuna İlişkin Rivayetler-----	73
1.3. Akli İstidlaller-----	86
1.4. Sahabe ve Tâbiîn Uygulamaları-----	88
2. Müziğin Fıkhi Durumu-----	97
2.1. Müzik Aletlerinin Hükmü-----	99
2.2. Müziksiz Gınanın Hükmü-----	109
2.3. Müzik Aletleri Eşliğinde Yapılan Müzik-----	117
2.3.1. Hanefî Ekolü-----	118
2.3.2. Mâlikî Ekolü-----	127
2.3.3. Şâfiî Ekolü-----	133
2.3.4. Hanbelî Ekolü-----	144
2.3.5. Zâhirî Ekolü-----	147
3. Müziğe Dair Görüşlerin Değerlendirilmesi-----	149
4. Dans/Raks-----	153

İKİNCİ BÖLÜM

FIKİH VE RESİM-----	159
1. Süret ve Timsâl-----	161
2. Sürete İlişkin Deliller-----	162
2.1. Kur'an'da Süret-----	162
2.2. Hadislerde Süret-----	169
2.2.1. Meleklerin, İçinde Süret Bulunan Eve Girmediklerine Dair Hadisler-----	169

2.2.2. Sûret Yapanlara Azap Edileceğini Bildiren Hadisler--	172
2.2.3. Sûretin Namaza Olan Etkisi ve Dünyayı Hatırlatması ----	177
2.2.4. Oyuncak Olarak Sûret -----	178
2.2.5. Sahabenin Sûret Konusundaki Tavrına Dair Rivayetler	181
3. Delillerin Tahlili -----	184
4. Fıkhî Yaklaşımlar-----	186
4.1. Cansız Varlık Sûreti-----	187
4.2. Canlı Varlık Sûretleri -----	190
4.2.1. Canlı Varlık Sûretini Tasvir Etmek -----	190
4.2.2. Canlı Varlığa Ait Bir Sûreti Evde Bulundurmak -----	191
5. Sûret Yasağının Mucibi-----	203
6. Dijital Fotoğraf-----	213

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FIKİH VE SİNEMA-----	221
1. Sinema ve Tiyatronun Mahiyetine İlişkin Sorunlar -----	224
1.1. Oyun ve Eğlence Olması -----	224
1.2. Yalan ve Gybet İçermesi -----	225
1.2.1. Hayalî Karakterlerin Canlandırılması -----	225
1.2.2. Gerçek Karakterlerin Canlandırılması-----	229
1.3. Bidat Olması -----	233
2. Sinema ve Tiyatrodaki Arzî Sorunlar -----	237
2.1. Oyuncu Kaynaklı Sıkıntılar -----	237
2.1.1. Kadının Erkeğe, Erkeğin de Kadına Benzemesi-----	237
2.1.2. Makyaj ve Kiyafet-----	238
2.1.3. Mürûet ve Hayâyı Eksiltmesi -----	239
2.1.4. Mahremiyet ve Tesettür -----	241
2.2. Temsil Konuları ile İlgili Sıkıntılar-----	243
2.2.1. Tanrı Tasviri-----	243
2.1.2. Peygamber, Sahabe ve Melek Tasvirleri-----	245
2.3. Sözlü Tasarruflar -----	253
3. Temsilin Mubah Olduğunu Savunanların Delilleri -----	263
3.1. Eşyada Aslolan Mubahlıktır Kaidesi -----	265
3.2. Kıyas Delili -----	266
SONUÇ -----	275
KAYNAKÇA -----	279

KISALTMALAR

- a.mlf. : Aynı müellif
(a.s) : Aleyhisselam
(c.c.) : Celle Celâlühû
(r.anha) : Radiyallahu Anha
(s.a.v.) : Sallahu Aleyhi Vesselam
A.Ü. : Ankara Üniversitesi
bkz. : Bakınız
bs. : Baskı
C. : Cilt
çev. : Çeviren
haz. : Hazırlayan
M.Ü. : Marmara Üniversitesi
no : Numara
nşr. : Neşreden
ö. : Ölüm Tarihi
S. : Sayı
s.nşr. : Sadeleştirerek Neşreden
s. : Sahife
tah. : Tahkik Eden
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
ts. : Tarihsiz
v.dğr. : Ve diğerleri
Y. : Yayın Yılı
yy. : Yayın Yeri Yok

ÖN SÖZ

Fıkıh, kulun hem ferdi hem de sosyal hayatını düzenleyen amelî hükümler bütünüdür. Bu ifadede yer alan “amelî” kelimesi her ne kadar tanımı sınırlandırmak için zikredilmiş olsa da mükellefin sınırsız sayıdaki fiillerini ifade etmesi sebebiyle çok geniş bir kapsama sahiptir. Bu sebeple de fıkıh, başta ilmihal olmak üzere aile, ekonomi, siyaset, hukuk ve uluslararası ilişkiler gibi mükellefin faaliyet gösterdiği birçok konu başlığında Şâri‘in rızasına uygun davranışları tespit ederek Müslümanın yaşantısını şekillendirmiştir. Mükellefin fiillerine yönelik bu ictihadı faaliyet Müslüman bireyin hayatında sadece davranışlar düzeyinde değil düşünce düzeyinde de etkili olmuş ve Müslümanın hayata bakışına ve değer yargılarına da yön vermiştir. Fıkıhın gerek amelî gerekse fikri düzeyde Müslüman üzerindeki bu etkisinin hissedildiği alanlardan birisi de sanattır.

Sanat, estetik ve güzel olanın somut olarak ifade edilme şeklidir. Bu bağlamda İslâm medeniyet tarihine baktığımızda Müslümanların sanattan uzak kalmadıklarını, başta mimari olmak üzere hat, mûsiki ve tezhip gibi birçok sanat dalında güzel örnekler verdiklerini görürüz. Ancak bazı hadislerde resim ve müziğin dinen hoş karşılanmadıklarına dair ifadelerin bulunması ve fikhî yorumların da bu olumsuz durumu destekler mahiyette olması bu iki sanat dalının İslâm kültür tarihinde yer edinmesine engel teşkil etmiştir. Hadislerde yer alan ifadelerin sertliğinden hareketle müçtehitlerin büyük çoğunluğunun bu sanat dallarını haram ya da en hafif şekliyle mekruh diye nitelemeleri İslâm toplumunun bu sanat dallarına mesafeli durmasına neden olmuştur. Ancak bu uzak

duruş mutlak bir kopuş şeklinde olmamış hem müzik hem de resim fikhî yorum ve dinî hassasiyetlere uygun olacak şekilde varlığını kısmen sürdürmüştür. Gınâ (şarkı), kabîh sözlerden ve eğlenceden soyutlanmış olarak dinî içerikli semalar vasıtasıyla varlığını sürdürürken tasvir, minyatür sanatıyla, mekân ve perspektiften uzak anatomik gerçekliği bulunmayan resimlerin çizilmesiyle varlığını devam ettirmiştir.

İlk dönem İslâm toplumunda ve sonraki dönemlerde resim ve müziğin yasak olması, İslâm sanatları ve Müslüman bireyin yaşam kalitesi açısından çok fazla olumsuzluk oluşturmamış olmalıdır ki söz konusu yasak, çözülmesi gereken bir sorun olarak fıkıhçıların gündeminde de fazla yer almamıştır. Bu sebeple gerek müzik yasağı gerekse sûret yasağı fıkıh kitaplarında özel bir konu olarak ele alınmamış namaz, şahitlik ve buyû‘ gibi farklı bölümlerde sadece konuyla irtibatlı olarak temas edilmekle yetinilmiştir. Ancak zamanın ve şartların değişmesine bağlı olarak günümüzde müzik ve resim, Hz. Peygamber döneminde üstlendikleri vazifenin ötesinde daha geniş bir kullanım alanına hitap etmekte ve çok farklı misyonlar üstlenmektedir. Fotoğraf makinası sayesinde resim, bugün sayılamayacak kadar geniş bir kullanım alanına sahip olmuştur. Öyle ki ders kitaplarından kimlik kartlarına kadar fotoğrafın kullanılmadığı bir alan neredeyse kalmamış, resim hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir.

Günümüzde sanatın kullanım alanı kadar misyonu da değişmiştir. Eski dönemlerde sadece güzelliği yansıtan bir vasıta görevi gören sanat, bugün ideoloji ve fikirlerin aktarılması ve benimsetilmesi gibi farklı ve oldukça önemli bir amaca da hizmet etmektedir. Sanatın bu yönünü en çok kullanan alan medya ve sinema sektörleridir. Medya, toplumları ve kültürleri şekillendirmedeki etkisi nedeniyle devletin yasama, yürütme ve yargı gücünden sonra dördüncü güç kabul edilmektedir. Aynı etkiye sahip olduğu için sinema ve internet de beşinci güç olmaya namzet görülmektedir. Bu iki sektörün bu denli güçlü olmalarındaki en bariz faktör hem gör-

sel hem de işitsel duyulara hitap edebilmeleridir. Onlara bu imkânı sunan da resim ve müzik sanatlarıdır. İşte resim ve müziğin kullanım alanı kadar üstlendikleri misyonlarında da yaşanan bu değişime bağlı olarak söz konusu yasak, önceki dönemlerde yaşamış Müslümanlara nazaran günümüz Müslümanları için daha farklı bir anlam ifade etmektedir. Bu sebeple İslâmi hayat ile sanat arasındaki ilişkinin hadislerde yer alan resim ve müzik yasağı üzerinden yeniden değerlendirilmesine ihtiyaç vardır. Biz de bu ihtiyaç kapsamında, hadislerde yer alan sûret ve müzik yasağının mahiyetini ve bu yasağın günümüze yeni sanat türlerine olan etkisini tespit etmek amacıyla böyle bu çalışma içine girmeyi uygun bulduk.

Dr. Fatih ORHAN